

ALGEMEEN SECRETARIAAT VAN DE SYNODE

STAPPEN VOOR DE IMPLEMENTATIE FASE VAN DE SYNODE

2025 - 2028

For a synodal Church
communion | participation | mission

Wij zijn "**een missionaire Kerk, een Kerk die bruggen bouwt en de dialoog aanmoedigt, een Kerk die altijd openstaat om,** zoals dit Plein met zijn open armen, allen **te verwelkomen** die onze naastenliefde, onze aanwezigheid, onze bereidheid tot dialoog en onze liefde nodig hebben" (Leo XIV).

We leven in een tijd van grote spirituele intensiteit. Het heengaan van paus Franciscus heeft ons allemaal diep geraakt en we bidden de Heer nog steeds om hem op te nemen in zijn vrede en hem de beloning te geven voor zijn dienst aan de Kerk. Tegelijkertijd danken we God voor de verkiezing van de Heilige Vader Leo XIV, die ons vanaf het allereerste begin heeft gestimuleerd in onze toewijding aan de synodale reis en ons eraan heeft herinnerd dat we **"een missionaire Kerk zijn, een Kerk die bruggen bouwt en de dialoog aanmoedigt, een Kerk die altijd openstaat om,** zoals dit Plein met zijn open armen, allen **te verwelkomen** die onze naastenliefde, onze aanwezigheid, onze bereidheid tot dialoog en onze liefde nodig hebben"¹.

Dit is dezelfde overtuiging die ten grondslag ligt aan het slotdocument (SD) van de XVI Gewone Algemene Vergadering van de Bisschoppensynode, "Voor een synodale kerk. Gemeenschap, Participatie, Zending", dat werd goedgekeurd aan het einde van de tweede zitting van de synodevergadering op 26 oktober 2024. **De synodale vorm van de Kerk staat in dienst van haar zending,** en elke verandering in het leven van de Kerk is bedoeld om haar beter in staat te stellen het Koninkrijk van God te verkondigen en te getuigen van het Evangelie van de Heer aan de mannen en vrouwen van onze tijd. Dit is de sleutel tot het getrouw interpreteren van het Slotdocument en vooral tot het in praktijk brengen ervan. We leven in een wereld die gevangen zit in een spiraal van geweld en eindeloze oorlog, die steeds meer moeite heeft om mogelijkheden te creëren voor ontmoeting en dialoog, met het oog op het algemeen welzijn en vrede. Meer dan ooit heeft zij een Kerk nodig die weet hoe "in Christus te zijn als een sacrament of als een teken en instrument zowel van een zeer hechte eenheid met God als van de eenheid van het hele menselijke ras" (*Lumen Gentium*, nr. 1; vgl. SD, nr. 56). In de verschillende omstandigheden in deze wereld vormt de synode "een verdere daad van receptie van het Concilie, waardoor zijn inspiratie wordt verdiept en zijn profetische kracht voor de wereld van vandaag nieuw leven wordt ingeblazen" (SD, nr. 5).

Het is de urgentie van deze zending die ons drijft om de synode uit te voeren, een taak waarvoor alle gedoopten medeverantwoordelijk zijn. Vele plaatselijke Kerken over de hele wereld gaan enthousiast deze weg. Wij willen hen danken en uitnodigen om hun reis met edelmoedigheid voort te zetten: zij dragen een waardevol engagement uit voor de hele Kerk. Deze tekst kan hun een denkkader bieden en nodigt hen bovenal uit om hun initiatieven te delen en zo bij te dragen aan de bredere kerkelijke onderscheiding. Andere kerken vragen zich nog af hoe ze verder moeten gaan met de implementatiefase of zetten hun eerste stappen. Wij moedigen hen aan om moedig voorwaarts te gaan en alle weerstand en moeilijkheden, zowel praktische als inhoudelijke, met vrijheid en vrijmoedigheid tegemoet te treden: ook zij hebben een waardevolle bijdrage te bieden en het zou voor de hele Kerk een verlies zijn als hun stem zou zwijgen.

¹LEO XIV, *Eerste apostolische zegen*, 8 mei 2025.

Het Algemeen Secretariaat van de Synode blijft ter beschikking van allen, om naar hen te luisteren, hen te begeleiden, hun inspanningen te ondersteunen en bovenal bij te dragen aan het stimuleren van de dialoog en de uitwisseling van gaven tussen de Kerken, ten voordele van de hele Kerk en haar eenheid. Dit is hoe wij de taak willen uitvoeren om de implementatiefase van de synode te begeleiden die paus Franciscus ons op 11 maart vorig jaar heeft toevertrouwd. Paus Leo XIV bevestigde dit op 26 juni jongstleden, tijdens zijn eerste ontmoeting met de XVI Gewone Raad van het Algemeen Secretariaat van de Synode, en moedigde ons aan om door te gaan. Het is de bedoeling dat het proces voortgaat met een diepe zorg voor de eenheid van de Kerk "het harmoniseren van deze ontvangst in verschillende kerkelijke contexten"², zonder de verantwoordelijkheid van elke lokale Kerk te ondermijnen. Door zich te plaatsen "in lijn met de aanwijzingen van het *Slotdocument*, is het de bedoeling om **het perspectief van de uitwisseling van gaven tussen Kerken en binnen de hele Kerk concreet te realiseren** (vgl. SD, nrs. 120-121)"³.

De hier voorgestelde *stappen* zijn gesitueerd binnen dit perspectief van dienstbaarheid. We brengen ze over aan het hele Volk van God, dat het onderwerp is van de synodale reis, en in het bijzonder aan de bisschoppen en bisschoppen, aan de leden van de synodale teams en aan allen die op verschillende manieren betrokken zijn bij de uitvoeringsfase. Het doel is hen onze steun te laten voelen en de dialoog voort te zetten die het hele synodale proces heeft gekenmerkt. De inhoud van deze tekst is in feite geworteld in de feedback die in de afgelopen maanden van de kerken is ontvangen en in de vruchten van de ervaringen die zij hebben gedeeld. **Voortbouwend op de bijdragen en vragen die het van de kerken zal ontvangen en op wat nuttig blijkt te zijn, zal het secretariaat verdere inzichten en hulpmiddelen bieden** om de gezamenlijke inspanning te begeleiden en te ondersteunen, in de hoop samen te werken om de uitvoeringsfase van de synode nog vruchtbaarder te maken.

Laten we deze nieuwe stap op de synodale reis die we samen als Volk van God gaan, toevertrouwen aan de voorspraak van Maria, Koningin der Apostelen en Moeder van de Kerk, en van de heiligen Petrus en Paulus, wier hoogfeest we vandaag vieren.

Vaticaan, 29 juni 2025

Hoogfeest van de apostelen Petrus en Paulus

Mario Kard. Grech

Secretaris Generaal

²Brief over het begeleidingsproces van de uitvoeringsfase van de synode, 15 maart 2023, <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2025/03/15/0186/00366.html#en>.

³*Ibid.*

Presentatie

Deze *stappen*, voorbereid door het Algemeen Secretariaat van de Synode met positief advies van de Gewone Raad en goedgekeurd door de Heilige Vader Leo XIV, maken deel uit van de begeleidingsdienst van het Algemeen Secretariaat tijdens de uitvoeringsfase van de Synode. Ze hebben een tweeledig doel. Aan de ene kant willen ze lokale Kerken over de hele wereld een **gedeeld kader** bieden dat het gemakkelijker maakt om samen op te trekken. Anderzijds bevorderen zij de **dialogoog** die de hele Kerk zal leiden naar de Kerkelijke Assemblee in oktober 2028, volgens de volgende fasen, reeds meegedeeld in de *Brief* van 15 maart jl:

- juni 2025 - december 2026: implementatieactiviteiten in lokale Kerken en hun groeperingen;
- eerste semester 2027: evaluatievergaderingen in bisdommen en eparchieën;
- tweede semester 2027: evaluatievergaderingen in nationale en internationale bisschoppenconferenties, oosterse hiërarchische structuren en andere groeperingen van kerken;
- eerste vier maanden van 2028: continentale evaluatievergaderingen;
- oktober 2028: kerkelijke vergadering in het Vaticaan.

De tekst van de *Stappen*, die indien nodig door andere zal worden gevolgd, schetst de implementatiefase en beantwoordt enkele fundamentele vragen die de afgelopen maanden vaak aan het Secretariaat zijn gesteld. De tekst is als volgt opgebouwd:

1. Wat is de implementatiefase en wat zijn de doelstellingen?

2. Wie nemen deel aan de implementatiefase? Wat zijn hun taken en verantwoordelijkheden?

- 2.1. De verantwoordelijkheid van de diocesane of eparchiale bisschop
- 2.2. De taak van de synodale teams en participerende organen
- 2.3. De rol van de groeperingen van Kerken
- 2.4. De dienst van het Algemeen Secretariaat van de Synode

3. Hoe om te gaan met het FD tijdens de implementatiefase?

- 3.1. De algemene visie behouden
- 3.2. Investeren in concrete praktijken

4. Welke methode en instrumenten kunnen helpen om ons pad vorm te geven tijdens de implementatiefase?

- 4.1. Kerkelijk onderscheidingsvermogen
- 4.2. Een synodale benadering voor het ontwerpen en begeleiden van processen

De implementatiefase is gericht op het onderzoeken van nieuwe praktijken en structuren die het leven van de Kerk meer synodaal zullen maken.

1. Wat is de implementatiefase en wat zijn de doelstellingen?

Dit is de laatste van de drie fasen van de synode die zijn voorzien in de artikelen 19-21 van de Apostolische Constitutie *Episcopalis Communio* (EC, 15 september 2018); het volgt op de fase van raadpleging en luisteren naar het Volk van God (gehouden in 2021-2023), en de vieringfase, die de twee zittingen van de Vergadering van de Bisschoppensynode omvatte (oktober 2023 en oktober 2024) en die de onderscheiding die is uitgevoerd op basis van het luisteren naar het Volk van God tot een einde bracht. Zoals de EC uitlegt: "het synodale proces heeft niet alleen zijn vertrekpunt, maar ook zijn aankomstpunt in het Volk van God, over wie de genadegaven moeten worden uitgestort die de Heilige Geest schenkt door de samenkomst van bisschoppen in vergadering" (nr. 7).

De implementatiefase werd geopend door paus Franciscus met de *Begeleidende Nota* van 24 november 2024, waarin hij het SD toevertrouwde aan de hele Kerk. In een ongekennde daad in de geschiedenis van de synodale instelling verklaart hij dat **het SD "onderdeel is van het gewone leergezag van de opvolger van Petrus** (vgl. EG 18 § 1; CKK 892)" en vraagt dat het als zodanig wordt aanvaard. **Daarom is het Slotdocument in zijn geheel het referentiepunt voor de implementatiefase.** Tegelijkertijd herinnert de *Nota* eraan dat de toepassing ervan verschillende bemiddelingen vereist: "De plaatselijke Kerken en groeperingen van Kerken worden nu opgeroepen om, in hun verschillende contexten, de gezaghebbende voorstellen die in het Document vervat zijn, ten uitvoer te leggen door middel van de processen van onderscheiding en besluitvorming waarin de wet en het Document zelf voorzien" (*ibid.*).

De implementatiefase is gericht op het onderzoeken van nieuwe praktijken en structuren die het leven van de Kerk meer synodaal zullen maken, uitgaande van het algemene perspectief dat in het Slotdocument is geschetst, met het oog op het effectiever uitvoeren van de evangelisatiezending. Dit werk omvat de nodige theologische en canonieke studie en, bovenal, een engagement om te onderscheiden wat het meest geschikt en potentieel vruchtbaar is in verschillende lokale contexten. Concreet is de prioriteit om het Volk van God nieuwe mogelijkheden te bieden om samen te wandelen en na te denken over deze ervaringen, om de vruchten ervan te plukken voor de zending en ze te delen.

De nadruk op het belang van ervaring betekent niet dat de implementatiefase bestaat uit een soort oefening of extra taak die vanuit Rome wordt geëist: het maakt deel uit van het gewone leven van de kerken en inspireert hun dagelijkse praktijk. **Elke lokale Kerk, elke parochiegemeenschap zal in staat zijn om synodaliteit te beoefenen binnen haar gewone pastoraat** en de manier waarop zij haar zending uitvoert te verbeteren door middel van het kerkelijk onderscheidingsvermogen dat de Heilige Geest vandaag van ons vraagt. Het Slotdocument nodigt de lokale Kerken uit om **ook "vormingstrajecten te identificeren om een tastbare synodale bekering te bewerkstelligen in de verschillende kerkelijke contexten"** (SD, nr. 9). De implementatiefase wil dus een tastbare impact hebben op het leven van de Kerk en op het functioneren van haar structuren en instellingen. Als zij zich zou beperken tot het formuleren van abstracte hypothesen, zou zij haar doel niet bereiken en vooral het enthousiasme en de energie die het synodale proces tot nu toe heeft gegenereerd, verspillen.

Bovendien is de uitvoeringsfase **een gelegenheid om die uitwisseling van gaven te bewaren die de gemeenschap van plaatselijke Kerken binnen de ene Kerk bevordert, die** haar katholiciteit manifesteert met respect voor de legitieme verscheidenheid. De creativiteit die inspireert tot nieuwe manieren om synodaliteit in praktijk te brengen en die de vruchtbaarheid van de zending vergroot, komt voort uit deze verschillen. Daarom moeten de vruchten van de ervaringen die in verschillende contexten zijn opgedaan, gedeeld worden en de dialoog tussen de kerken voeden. In de implementatiefase begint daarom een nieuw proces van dialoog in elke kerk en tussen de kerken, gebaseerd op het Slotdocument.

Er moet ook worden benadrukt dat de implementatiefase geen stap terug is, noch een loutere herhaling van wat al ervaren is: de stappen en doelstellingen zijn heel verschillend. **Het referentiepunt is het Slotdocument**, dat de consensus uitdrukt die aan het einde van het onderscheidingsproces door de herders van alle Kerken is bereikt en dat, als onderdeel van het gewone leergezag van de opvolger van Petrus, het hele Volk van God verbindt door de richting aan te geven waarin verder moet worden gegaan. Integendeel, de ervaring van verschillende Kerken in de afgelopen maanden laat zien hoe vruchtbaar het is om zich opnieuw te verbinden met de reis die in de voorgaande fasen is gemaakt en met wat daaruit is geleerd, om aan de plaatselijke Kerk de vruchten terug te geven van het proces waarbij de andere Kerken en de hele Kerk betrokken waren.

Groeien als een synodale Kerk vereist kennis die alleen door ervaring kan worden opgedaan en die ons introduceert in een ontmoeting met de Heer. Dit is wat de deelnemers aan de synodevergadering aan den lijve hebben ondervonden; het is geen toeval dat het SD begint met te getuigen hoe "wij zijn aanwezigheid in ons midden voelden toen wij gesprekken voerden in de Geest en naar elkaar luisterden: de aanwezigheid van Hem die, door het schenken van de heilige Geest, onder zijn volk een eenheid blijft opbouwen die harmonie brengt te midden van verschillen" (SD, nr. 1). Dit is ook de ervaring die werd en nog steeds wordt opgedaan in plaatselijke Kerken en in verschillende groeperingen van Kerken.

De implementatiefase begon kort voor de opening van het Jubileum van Hoop. Dit samenvallen heeft ons ertoe aangezet om voor de komende maanden een belangrijk evenement te plannen: het **Jubileum van Synodale Teams en Participerende Organen**, gepland van 24-26 oktober 2025, dat georganiseerd zal worden door het Algemeen Secretariaat van de Synode. Het zal een genade zijn om samen een diep moment van spiritualiteit te kunnen beleven, in verbondenheid met het hele Volk van God, en het zal ook een gelegenheid zijn om banden te smeden, ervaringen uit te wisselen en ons beter af te stemmen met het oog op de komende gebeurtenissen.

2. Wie nemen er deel aan de implementatiefase?

Wat zijn hun taken en verantwoordelijkheden?

De implementatiefase is een kerkelijk proces in de volle betekenis van het woord. Het betreft alle Kerken in hun rol als ontvangers van het kader, en dus het hele Volk van God, vrouwen en mannen, in het brede scala van charisma's, roepingen en bedieningen waarmee het wordt verrijkt en in de verschillende vormen waarin zijn leven concreet wordt geleefd (kleine christelijke gemeenschappen of kerkelijke basisgemeenschappen, parochies, verenigingen en bewegingen, gemeenschappen van gewijde mannen en vrouwen, enz.) Aangezien synodaliteit "een constitutionele dimensie van de Kerk" is (SD, nr. 28), kan dit geen weg zijn die beperkt blijft tot een kerngroep van 'aanhangers'. Integendeel, **het is belangrijk dat dit nieuwe proces concreet bijdraagt "tot de uitbreiding van de mogelijkheden tot deelname en tot de uitoefening van gedifferentieerde medeverantwoordelijkheid door alle gedoopten, mannen en vrouwen"** (SD, nr. 36) in een geest van wederkerigheid. Bovendien is het van cruciaal belang dat het zich richt op het betrekken van diegenen die tot nu toe in de marge van het door de synode op gang gebrachte kerkelijke vernieuwingsproces zijn gebleven, zoals "tussen individuen en groepen met verschillende culturele identiteiten en sociale omstandigheden". Van bijzonder belang in dit verband zijn de mensen die arm zijn gemaakt en degenen die zijn uitgesloten" (*ibid.*). Talrijke kerken hebben initiatieven gelanceerd om het engagement om een luisterende Kerk te zijn deel te laten uitmaken van hun dagelijks leven, en velen melden dat luisteren naar jongeren een prioriteit is. Verder moet er bijzondere aandacht worden besteed aan het luisteren naar degenen die twijfels en weerstand hebben geuit tegen het synodale proces: om werkelijk samen op te trekken, mogen we de bijdrage van hun standpunt niet uit het oog verliezen.

Daarom worden alle kerken uitgenodigd om **te blijven zoeken naar passende middelen om te luisteren naar de grote verscheidenheid van contexten waarin de christelijke gemeenschap leeft en werkt**, zonder zich te beperken tot de parochiële omgeving, zoals soms het geval was tijdens de luisterfase, maar veeleer scholen en universiteiten, luister- en verblijfscentra, ziekenhuizen en gevangenissen, de digitale omgeving, enz. erbij te betrekken. Tegelijkertijd is de uitvoeringsfase een gunstige gelegenheid om **de betrekkingen tussen de verschillende componenten van de christelijke gemeenschap te versterken**, "om een uitwisseling van gaven ten dienste van de gemeenschappelijke zending tot leven te brengen" (SD, nr. 65), waarbij gemeenschappen en apostolische realiteiten betrokken zijn die verbonden zijn aan Instituten van Gewijd Leven en Sociëteiten van Apostolisch Leven, evenals verenigingen, bewegingen en nieuwe gemeenschappen. "Hun actie, samen met die van vele individuen en informele groepen, brengt vaak het evangelie naar zeer diverse contexten" (SD, nr. 118) en de reis van een synodale Kerk heeft deze dynamiek nodig.

2.1. De verantwoordelijkheid van de diocesane of eparchiale bisschop

Juist omdat dit een kerkelijk proces is in de meest volledige zin van het woord, **is de eerste verantwoordelijke voor de implementatiefase in elke lokale kerk de diocesane of eparchiale bisschop**: het is zijn verantwoordelijkheid om het proces te initiëren, officieel de duur, methodes en doelstellingen aan te geven, de voortgang te begeleiden en het af te sluiten met het valideren van de resultaten. Dit zal een geschikte gelegenheid zijn om gezag uit te oefenen op een synodale manier, in lijn met de uitspraken van het SD: "Hij die tot Bisschop wordt gewijd, wordt niet belast met voorrechten en taken die hij alleen moet uitvoeren."

Hij ontvangt veeleer de genade en de taak om de gaven die de Geest uitstort over individuen en gemeenschappen te herkennen, te onderscheiden en in eenheid samen te brengen, waarbij hij samenwerkt met priesters en diakens op een manier die hun gemeenschappelijke sacramentele band weerspiegelt; zij zijn met hem medeverantwoordelijk voor de dienst in de lokale Kerk" (SD, nr. 69).

Zij die deze gave ontvangen en deze taak uitvoeren, kunnen op gezaghebbende wijze de synodale kwaliteit van de reis die de kerkgemeenschap samen onderneemt en de vruchten die zij heeft voortgebracht, erkennen en bevestigen, en zo de eenheid van de Kerk bevorderen die - zoals Johannes Paulus II zei - "De eenheid van de Kerk is geen uniformiteit, maar een organische vermenging van legitieme verschillen" (*Novo Millennio Ineunte*, nr. 46, geciteerd in SD, nr. 39), en de werking van de Geest, de meester van de harmonie, manifesteren. De heilige Geest werkt vrij en inspireert initiatieven onder het Volk van God waar Hij dat nodig acht: de taak van het gezag is ook deze gaven te erkennen, de uitnodiging te aanvaarden om de visie die zij altijd in zich dragen te verruimen, hun vruchtbaarheid te bevorderen en verscheidenheid te stimuleren, om zo de mogelijkheden te verrijken voor de uitwisseling van gaven die de kerkelijke gemeenschap voedt.

Als "het zichtbare beginsel en fundament van eenheid in hun specifieke kerken" (*Lumen Gentium*, nr. 23), zijn bisschoppen geroepen om de deelname aan het synodale proces van alle leden van het aan hen toevertrouwde deel van het Volk van God aan te moedigen en te ondersteunen. In feite zijn er in elk bisdom en elke eparchie mensen met een levendig verlangen om deel te nemen, waarnaar geluisterd moet worden: ze zijn bereid om zich enthousiast in te zetten en kunnen ook waardevolle suggesties doen. Anderen daarentegen hebben hulp nodig om zich open te stellen voor de werking van de Geest, allereerst door te luisteren naar hun eigen weerstand. Om deze taak effectief uit te voeren, moeten naast de coadjutorbisschop en eventuele hulpbisschoppen ook diocesane of eparchiale bisschoppen betrokken worden:

- a) de **priesters** en de **diakens**. Het is hun taak om samen te werken met de bisschop "in het onderscheiden van charismatische gaven en in het begeleiden en aansturen van de plaatselijke Kerk met bijzondere aandacht voor het bewaren van de eenheid" (SD, nr. 72). Het kader brengt in herinnering: "De ervaring van de synode kan een antwoord zijn op deze realiteit, door bisschoppen, priesters en diakens te helpen de medeverantwoordelijkheid in de uitoefening van het ambt te herontdekken" (kader, nr. 74) en de synodale dimensie van hun ambt. Bovendien zal het op deze manier ook mogelijk zijn om een grotere betrokkenheid van Priesters te bevorderen;
- b) de **participerende organen op diocesaan niveau** (Presbyterale Raad, Pastorale Raad en Financiële Raad), die, elk op hun eigen manier, betrokken zijn bij de processen van kerkelijke onderscheiding en bij het uitwerken van besluiten die de implementatie van de synode onvermijdelijk met zich meebrengt. Het FD herinnert ons eraan dat "de structuur en het functioneren van deze organen moeten worden aangepakt. Het is noodzakelijk om te beginnen met het aannemen van een synodale werkmethode" (SD, nr. 105);
- c) het **diocesane of eparchiale synodale team**, dat in het bijzonder verantwoordelijk is voor het animeren van het proces (zie de volgende paragraaf).

Op veel plaatsen heeft de ervaring geleerd dat het aannemen van synodale procedures voor kerkelijk beraad en het uitwerken van besluiten op synodale wijze, gebaseerd op nrs. 87-94 van het Slotdocument, het gezag van de bisschop niet ondermijnt, maar juist consolideert en de acceptatie en implementatie van de genomen besluiten vergemakkelijkt.

2.2. De taak van de synodale teams en participerende organen

De consultatiefase heeft laten zien hoe waardevol het werk van de synodale teams is geweest: aangesteld en ondersteund door de bisschop, zijn zij essentiële instrumenten voor de gewone animatie van het synodale leven van de lokale Kerken. Hun bijdrage zal ook in de implementatiefase essentieel zijn: daarom moeten bestaande teams worden gewaardeerd en, waar nodig, vernieuwd; de teams die zijn opgeschort moeten worden gereactiveerd en op passende wijze worden geïntegreerd; en nieuwe teams moeten worden gevormd waar ze nog niet eerder zijn opgericht.

De criteria voor de samenstelling van deze teams blijven de criteria die al tijdens de raadplegings- en luisterfase zijn geschetst: **Leken en Lekenvrouwen, Priesters en Diakens, Gewijde mannen en vrouwen van verschillende leeftijden en uit verschillende culturen en vormingsachtergrond, die de verschillende bedieningen en charisma's van de Kerk vertegenwoordigen.** Daarom is het niet mogelijk om universeel geldende regels te definiëren voor hun samenstelling. Op basis van de ervaring die tot nu toe is opgedaan, kunnen echter enkele suggesties ter overweging worden gegeven:

- a) om de verbinding met het leven en de pastorale activiteit van het bisdom te vergemakkelijken, zou het goed zijn als enkele van de diocesane leiders deel uitmaken van het team;
- b) om een missionaire oriëntatie te garanderen en het risico van een houding die naar zichzelf verwijst te vermijden, zou het - net zoals aanbevolen voor participerende organen (zie SD, nr. 106) - ook belangrijk zijn om in de synodale teams mensen op te nemen die actief betrokken zijn bij getuigenis en apostolische dienst in het dagelijks leven en in sociale contexten;
- c) het kan ook het overwegen waard zijn om vertegenwoordigers van andere christelijke kerken en gemeenschappen of andere religies als waarnemers uit te nodigen;
- d) Niets staat in de weg dat de bisschop deel uitmaakt van het synodale team; als dit niet het geval is, dient hij regelmatig te worden geïnformeerd over het werk van het team en met het team te vergaderen wanneer dat passend is.

Wat betreft de eisen die aan individuele leden worden gesteld, is kennis van het kader zeker essentieel, samen met directe ervaring met synodale dynamiek, in het bijzonder de dynamiek die wordt ervaren tijdens de overleg- en luisterfase. In de afgelopen jaren zijn er op nationaal en internationaal niveau scholen en trainingsinitiatieven over synodaliteit opgezet, die ook gebruikt kunnen worden om de voorbereiding van synodale teamleden te versterken.

Synodale teams met een gepaste diverse samenstelling zullen gemakkelijker laboratoria van synodaliteit worden, intern experimenterend met de dynamiek die zij geroepen zijn te bevorderen onder het Volk van God.

Hun rol in de implementatiefase is in de eerste plaats het bevorderen en vergemakkelijken van de groei van synodale dynamiek binnen de concrete context waarin elke lokale kerk leeft; het identificeren van geschikte instrumenten en methodologieën, inclusief die voor vorming; en het uitvoeren van de nodige initiatieven om ervoor te zorgen dat de nodige stappen worden genomen. Synodale teams worden gewoonlijk gevormd op diocesaan of eparchiaal niveau, maar waar mogelijk is hun aanwezigheid op het niveau van het dekenaat of de parochie ook wenselijk. In verschillende kerkelijke contexten zijn al interessante ervaringen opgedaan die laten zien hoe deze teams, wanneer ze op de juiste manier met elkaar verbonden zijn, kunnen bijdragen aan het wijdverbreiden en participeren van het synodale proces. Verder is het een deel van de taak van animatie om de beschikbaarheid en vorming van facilitatoren te bevorderen en hun werk te coördineren.

Het mandaat van de synodale teams overlapt niet dat van de deelnemende organen, maar wordt er juist mee gecoördineerd, in een geest van zoeken naar synergie. De synodale teams zijn opgericht ten dienste van de synodale animatie en vorming van het bisdom of eparchie. De participerende organen zijn geroepen om de proactieve en adviserende taken uit te voeren die hen door het kerkelijk recht zijn toegewezen. Het is daarom hun taak om bij te dragen aan de uitwerking van de besluiten die nodig zijn voor de uitvoering van de synode, met onderscheiding van pastorale prioriteiten of de vernieuwing van structuren en besluitvormingsprocessen. Regelmatige coördinatie en tijdige verspreiding van informatie zal ieders werk soepeler laten verlopen.

Uiteindelijk zullen de synodale teams de taak hebben om **te helpen de vruchten van de implementatieprocessen te verzamelen**, ook met het oog op de evaluatiefase en de Assemblees die in 2027 zullen beginnen. Ook hier is het aan de bisschop om de geldigheid van de rapporten te erkennen en te bevestigen in relatie tot de reis die de diocesane gemeenschap samen heeft ondernomen.

2.3. De rol van de groeperingen van kerken

Het Slotdocument, ook geworteld in het Concilie, is voorzichtig om te benadrukken dat **lokale Kerken geen geïsoleerde entiteiten zijn**, maar deel uitmaken van de banden van gemeenschap die hen verenigen, in het bijzonder door de gemeenschap van bisschoppen onderling en met de Romeinse paus.

In veel gevallen zijn deze banden informeel, het resultaat van een gedeelde geschiedenis, geografische nabijheid, partnerschappen, migratie, misschien toevallige ontmoetingen tussen mensen, en nu steeds meer via digitale media, enz. In onze sterk verbonden samenleving kan geen enkel bisdom of eparchie zich een geïsoleerd bestaan voorstellen zonder beïnvloed te worden, ten goede of ten kwade, door wat er op andere plaatsen gebeurt. Deze spontane en informele banden, die niet het resultaat zijn van weloverwogen planning, zijn een gevolg van de tijd waarin we leven, maar bovenal vormen ze een schat en een bron waarvan we ons bewust moeten worden om een steeds meer gearticuleerde ervaring van onze kerkelijke identiteit te bevorderen.

In andere gevallen nemen deze banden een structurele, wettelijke vorm aan, waaruit instellingen voortkomen zoals kerkelijke metropolitane zetels of provincies en, bovenal, bisschoppelijke conferenties (nationaal en regionaal) en Kerkenconferenties *sui iuris*, evenals internationale bijeenkomsten van bisschoppelijke conferenties. Deze structuren spelen ook een rol in de implementatiefase, die het SD als volgt samenvat: "Wij stellen aan de Bisschoppelijke Conferenties en Synodes van de Kerken *sui iuris* voor om personeel en middelen toe te wijzen om de weg van groei als synodale Kerk in missie te begeleiden en contact te onderhouden met het Algemeen Secretariaat van de Synode" (SD, nr. 9).

In onze sterk verbonden samenleving kan geen enkel bisdom of eparchie zich een geïsoleerd bestaan voorstellen.

Zij hebben dus twee rollen. In de eerste plaats wordt van hen gevraagd: **de processen** die op lokaal niveau gaande zijn **te ondersteunen**, vooral waar deze zich nog in de beginfase bevinden, door de lokale kerken te stimuleren; **de coördinatie** en het netwerken tussen de diocesane synodale teams **te bevorderen**; vorming aan te bieden, rekening houdend met de voorstellen van scholen en initiatieven voor vorming in synodaliteit die in de verschillende gebieden aanwezig zijn (in het bijzonder voor teamleden en degenen die het meest direct betrokken zijn bij het stimuleren van het implementatieproces); **theologische en pastorale reflectie te bevorderen**, in het bijzonder met het oog op een betere inbedding in de lokale context van de middelen die door het Algemeen Secretariaat zijn voorbereid. Het uitvoeren van deze taken op lokaal niveau zou zwaarder zijn en dubbele inspanningen vergen: daarom kunnen ze, in een geest van subsidiariteit, beter worden uitgevoerd op het niveau van groeperingen van Kerken, zonder dat dit afbreuk doet aan de rol van lokale Kerken.

De tweede actielijn betreft de **communicatie met het Algemeen Secretariaat van de synode**, die op sommige momenten steeds belangrijker zal worden, bijvoorbeeld wanneer het nodig zal zijn om de bijdragen van de lokale kerken te verzamelen en te organiseren in nationale rapporten. Meer praktische informatie zal worden verstrekt naarmate de details en deadlines voor deze fase duidelijker worden. De bisschoppenconferenties kunnen er echter op rekenen dat het Algemeen Secretariaat klaar staat om te helpen bij het overwinnen van eventuele obstakels die zich onderweg kunnen voordoen.

Om deze dubbele taak uit te voeren, **is het belangrijk om de nationale en continentale synodale teams te reactiveren en te vernieuwen**, naar het voorbeeld van wat al gezegd is voor de lokale teams. Het is aan hen om het concrete werk uit te voeren.

Daarnaast is er nog een derde taak: het SD erkent de bisschoppelijke conferenties als een instrument om bisschoppelijke collegialiteit tot uitdrukking te brengen en te realiseren en de gemeenschap tussen de Kerken te bevorderen. Synodaliteit houdt daarom ook in dat de concrete modaliteiten van hun functioneren opnieuw moeten worden bekeken. In nr. 125 van het Slotdocument staan enkele specifieke aanwijzingen in dit verband, die duidelijk niet door de afzonderlijke plaatselijke Kerken kunnen worden overgenomen. Het zal daarom belangrijk zijn dat groepen van Kerken zich bezinnen op en **experimenteren met synodale werkwijzen op hun niveau**, waarvan de resultaten zullen bijdragen aan de evaluatiefase.

2.4. De dienst van het Algemeen Secretariaat van de Synode

Het Algemeen Secretariaat van de Synode werd aanvankelijk door Paus Franciscus, en vervolgens door Paus Leo XIV, belast met de rol van animatie en coördinatie door middel van een begeleidingsproces gedurende de vierjarige periode 2025-2028.

Binnen dit kader is een van de voornaamste taken van het Algemeen Secretariaat het **bevorderen van de gemeenschap** in de geest van de uitwisseling van gaven en met het oog op de "beking van banden" (SD, deel IV) tussen de kerken. Belangrijke hulpmiddelen daarbij zijn het luisteren naar de ervaringen die in verschillende kerkelijke contexten worden opgedaan en het bevorderen van een gezamenlijke reflectie daarover, zodat we samen de stem van de Geest kunnen herkennen en onze stappen kunnen richten in de richting die Hij aangeeft. Het Algemeen Secretariaat is geroepen om een voortdurende dialoog tussen de Kerken te bevorderen, communicatie en wederzijdse uitwisseling te vergemakkelijken, vooral via groeperingen van Kerken, in het bijzonder op continentaal niveau. Met dit doel zal het luisteren naar de plaatselijke Kerken en hun feedback verzamelen, op basis waarvan het notities en middelen zal voorbereiden en informatie en suggesties zal verspreiden. Bovendien zal het bijeenkomsten voorstellen die wederzijds luisteren bevorderen, het delen van de reis en de vruchten daarvan, en het gezamenlijk uiten van dankbaarheid aan de Heer.

De eerste van deze evenementen is het komende jubileum van de Synodale Teams en Participerende Organen (24-26 oktober 2025). Meer gedetailleerde informatie over hoe andere evenementen zullen worden georganiseerd en de verzamelde feedback zal worden verzonden naarmate het proces vordert. Voorlopig is het essentieel dat elk bisdom of eparchie zijn of haar synodale team registreert in de database van het Algemeen Secretariaat van de Synode⁴ om een ordelijke communicatiestroom en effectievere coördinatie te garanderen. We vragen elke bisschop en eparch om na te gaan of dit gebeurd is.

Een tweede taak van het Secretariaat is het **begeleiden van diocesane en eparchiale bisschoppen en synodale teams**, voornamelijk door middel van dialoog met de geschikte structuren die door groeperingen van Kerken zijn opgezet, in het bijzonder op continentaal niveau. In de mate van het mogelijke is het Secretariaat-Generaal echter ook beschikbaar om individuele lokale Kerken te begeleiden, evenals Instituten van Gewijd Leven en Sociëteiten van Apostolisch Leven, verenigingen, bewegingen en nieuwe gemeenschappen, of andere kerkelijke instellingen die hierom vragen, met voorrang voor Kerken met minder middelen. **Het Algemeen Secretariaat zet zich in om "de deur open te houden"**⁵, om te luisteren naar de behoeften, inzichten en voorstellen van plaatselijke Kerken, en om hun werk te vergemakkelijken door te proberen in te gaan op verzoeken met betrekking tot de inhoud en methodologieën van de implementatiefase.

Een bijzonder belangrijk punt is het **aanmoedigen van de kerken om hun reis te volbrengen met een synodale aanpak**. De ervaring van degenen die al begonnen zijn met de implementatiefase bevestigt dat inhoud en besluiten belangrijk zijn, maar ook de manieren waarop ze worden aangepakt. Adequate structuren en normen zijn onmisbaar, maar niet genoeg. Het perspectief en de schoonheid van het zijn van een synodale Kerk zijn in al hun grootsheid begrepen door gemeenschappen die directe ervaring hebben gehad met luisteren en deelnemen aan processen van onderscheiding en besluitvorming. Het is aan deze concrete en gedeelde ervaring, onder leiding van de pastores, vaak gekenmerkt door de vreugde van het Evangelie, dat het Secretariaat zijn aandachtige en tijdige dienst wil blijven aanbieden.

Een derde taak bestaat uit het voortzetten van **de coördinatie van de Studiegroepen**, in samenwerking met de bevoegde diensten van de Romeinse Curie, waaraan ook pastors en deskundigen uit alle continenten deelnemen. Paus Leo XIV bevestigde deze taak en ook de toevoeging van twee nieuwe Studiegroepen (respectievelijk over "De Liturgie in Synodaal Perspectief" en "Het Statuut van Bisschoppelijke Conferenties, Kerkelijke Vergaderingen en Bijzondere Concilies"). Het is ook de verantwoordelijkheid van het Secretariaat om ervoor te zorgen dat de besluiten van de paus, die mede op basis van de bevindingen van deze groepen worden ontwikkeld, vervolgens harmonieus worden geïntegreerd in de lopende synodale reis. Met het oog op de verdere verkenning van de kwesties die tijdens het synodale proces naar voren zijn gekomen, zal het Secretariaat ook conferenties en studieseminars bevorderen, om zo de mogelijkheden voor gezamenlijke reflectie en theologische en pastorale reflectie aan te moedigen.

⁴Synodale teams kunnen zich registreren in de database van het Algemeen Secretariaat van de Synode door een link aan te vragen op synodus@synod.va. Deze registratie is niet hetzelfde als de registratie voor het Jubileum van Synodale Teams en Participerende Organen.

⁵Het e-mailadres waarnaar geschreven kan worden is: synodus@synod.va

Tot slot zal het bijzonder relevant zijn om **de organisatie van de continentale evaluatievergaderingen (eerste vier maanden van 2028) te begeleiden en de organisatie van de Kerkelijke Assemblée in oktober 2028**. Met het oog op deze gebeurtenissen is het nuttig om te herhalen dat evaluatie geen vorm van oordeel of controle is, maar eerder **een gelegenheid om ons af te vragen hoe ver we zijn in het proces van implementatie en bekering, om de geboekte vooruitgang te benadrukken en gebieden aan te wijzen die voor verbetering vatbaar zijn** (zie SD, nr. 100): de kerkelijke vergaderingen die gepland zijn voor 2027-2028 op verschillende niveaus moeten in dit licht worden gezien en zullen dienen als gelegenheden om de ontvangen gaven te vieren, zodat we samen kunnen blijven groeien als een synodale Kerk die toegewijd is aan het uitvoeren van de zending die we van Christus hebben ontvangen in de concrete omstandigheden van onze tijd; ze zullen ook een gelegenheid zijn om concrete manieren in praktijk te brengen om synodaliteit, collegialiteit en primaat op een trouwe en creatieve manier te combineren, met het oog op gedifferentieerde medeverantwoordelijkheid.

Meer precieze details over de procedures en de thema's die in deze bijeenkomsten aan de orde zullen komen, zullen uit het voorafgaande dialoogproces naar voren komen, evenals uit de bevindingen van de nieuwe Studiegroep, die ook tot taak heeft erover na te denken. Wat nu al kan worden verwacht is dat zij een gelegenheid zullen zijn om ervaringen uit te wisselen over vernieuwing van praktijken en structuren in een synodaal perspectief dat de afzonderlijke Kerken voldoende geconsolideerd achten om aan de Heilige Vader te worden voorgelegd voor definitieve validatie. Ze zullen ook een gelegenheid bieden om te beginnen met het samen aanpakken van de vragen die onvermijdelijk onderweg zullen opkomen.

een lezing van het Slotdocument moet ondersteund en gedragen worden door zowel gemeenschappelijk als persoonlijk gebed, gericht op Christus, de Heer van het luisteren en de dialoog (vgl. SD, nr. 51) en open voor de werking van de Geest.

3. Hoe om te gaan met het Slotdocument

tijdens de implementatiefase?

Het Slotdocument is het referentiepunt voor de implementatiefase: daarom wordt het hier zo uitgebreid geciteerd. Daarom is het essentieel om de kennis ervan te bevorderen, in het bijzonder onder de leden van de synodale teams en degenen die op verschillende niveaus het implementatieproces moeten begeleiden. Aangezien het Slotdocument een rijke en veelomvattende tekst is, zal het passend zijn om (op lokaal, nationaal of regionaal niveau) mogelijkheden en/of hulpmiddelen te bieden voor training, ondersteuning en begeleiding bij het lezen, waardoor mensen de inspiratie die het bezielt kunnen begrijpen en niet alleen een idee krijgen van de kwesties die worden behandeld.

Allereerst **moet een lezing van het Slotdocument worden ondersteund en gedragen door zowel gemeenschappelijk als persoonlijk gebed, gericht op Christus, de Meester van het luisteren en de dialoog** (vgl. SD, nr. 51) **en open voor de werking van de Geest**: een abstracte analyse van de tekst zal niet volstaan. Het SD stelt aan de hele Kerk en aan iedere gedoopte het vooruitzicht van een bekeringsreis: "De oproep tot zending is tegelijkertijd de oproep tot bekering van elke plaatselijke Kerk en van de hele Kerk" (SD, nr. 11). Zoals elke bekeringsreis gaat het om een proces van verdieping van inzicht en innerlijke zuivering, dat op persoonlijk niveau waarschijnlijk zal leiden tot veranderingen in keuzes, gedrag en levensstijl. Op gemeenschapsniveau zal de vernieuwing van categorieën van denken en cultuur in synodale zin de grond zijn waarop nieuwe praktijken en vernieuwde structuren zich kunnen ontwikkelen.

Het Slotdocument is een alomvattend document, bezielt door zijn eigen interne dynamiek, dat de vrucht is van een lang proces van luisteren, discussiëren en nadenken. Het kan daarom niet worden beschouwd als een verzameling richtlijnen over uiteenlopende onderwerpen die uit de context kunnen worden gehaald waarin ze zijn opgesteld. Dit zou het begrijpen van hun betekenis en dus de juiste toepassing ervan in de weg staan. Dit blijkt al uit de structuur.

In feite verwoordt *deel I* het gedeelde begrip van synodaliteit, dat het resultaat is van de afgelegde weg, en schetst het de theologische en spirituele fundamenteën ervan, geworteld in het Tweede Vaticaans Concilie. Aan het andere uiterste neemt *deel V* het algemene perspectief over en herinnert eraan dat groeien als een synodale missionaire Kerk zorg vereist voor de vorming van alle leden van het Volk van God. De conclusie herinnert vervolgens aan een eschatologisch perspectief dat richting geeft aan de gemeenschappelijke zending waartoe alle leden van het Volk van God geroepen zijn om samen te werken.

Binnen dit betekenisvolle kader richten *de delen II, III en IV* zich op bepaalde concrete aspecten van het leven van de Kerk en formuleren voorstellen voor haar vernieuwing. In het bijzonder: *Deel II*, is gewijd aan de bekering van de relaties die ontstaan in de verstrengeling van roepingen, charisma's en bedieningen" (SD, nr. 11); *deel III* identificeert drie cruciale praktijken om processen van "missionaire transformatie" op gang te brengen (kerkelijk onderscheidingsvermogen, besluitvormingsprocessen, een cultuur van transparantie, verantwoordingsplicht en evaluatie) en benadrukt de dringende noodzaak van vernieuwing van participatieve processen.); *deel IV* "schetst hoe we nieuwe vormen van uitwisseling van gaven kunnen cultiveren en de verstrengeling van de banden die ons in de Kerk verenigen kunnen vernieuwen in een tijd waarin de ervaring van geworteld te zijn in een plaats diepgaand aan het veranderen is" (*ibid.*), waarin wordt nagedacht over de rol van bisschoppelijke conferenties en kerkelijke vergaderingen en over de dienst van de bisschop van Rome.

3.1. Behoud van de algemene visie

In plaats van een samenvatting te geven van de belangrijkste inhoud van het Slotdocument, wat een belemmering zou kunnen vormen voor de toegang tot de tekst in zijn geheel, lijkt het beter om hier **enkele van de belangrijkste punten** te belichten die overal in het Slotdocument terug te vinden zijn, het Slotdocument samenhang te geven en de criteria te vormen om de te nemen beslissingen te sturen en te evalueren. Het is in dit perspectief dat de concrete stappen om de aanbevelingen van het Slotdocument uit te voeren, hun oorsprong moeten vinden:

- a) Ten eerste stelt het SD **een nauwkeurig ecclesiologisch perspectief voor om naar te verwijzen, geworteld in het Tweede Vaticaans Concilie**: de synodale reis is in feite "in praktijk brengen wat het Concilie heeft geleerd over de Kerk als Mysterie en de Kerk als Volk van God, geroepen tot heiligheid door een voortdurende bekering die voortkomt uit het luisteren naar het Evangelie" (SD, nr. 5), in het besef dat elk van haar leden, man of vrouw, de gave van de Heilige Geest heeft ontvangen;
- b) de **zending van de verkondiging van het Koninkrijk van God**, die door Jezus is ingehuldigd en waartoe alle gedoopten geroepen zijn, elk met de specificiteit van hun eigen charisma's, roeping en ambt, vormt de ruggengraat van de tekst en het uiteindelijke doel ervan. Reflecties over de instrumenten die moeten worden aangenomen of de hervormingen die moeten worden doorgevoerd, moeten altijd worden geplaatst in het perspectief van de zending, die het fundamentele criterium is voor elke onderscheiding in dit opzicht. In **het bijzonder bevordert het SD met klem een Kerk die steeds moediger is in haar outreach**, in die mate dat het van gemeenschappen vraagt zichzelf te zien als "in de eerste plaats gewijd aan de dienst van een zending die de gelovigen uitvoeren in de samenleving, in het gezins- en beroepsleven. Zij zullen daarom niet uitsluitend gericht blijven op de activiteiten die binnen hun eigen gemeenschappen plaatsvinden en op hun eigen organisatorische behoeften" (SD, nr. 59);
- c) het **relationele perspectief** en de **logica van de uitwisseling van gaven** als uitdrukking van katholiciteit zijn twee andere hoofdlijnen die door het hele Slotdocument lopen en daarom helpen het begrip en de uitvoering ervan te sturen. Dit kan duidelijk worden gezien in de presentatie van de figuren van gewijde ambtsdragers, in een geïntegreerde relatie met elkaar en met het hele Volk van God (cf. SD, nrs. 69-74), of in de beschrijving van de banden tussen lokale Kerken door de gemeenschap tussen bisschoppen;
- d) de **oecumenische impuls** vertegenwoordigt de ontwikkeling van het relationele perspectief en de logica van de uitwisseling van gaven. Het is daarom geen optionele toevoeging, eerder een vereiste die gebruikt kan worden om de dynamiek van onze gezamenlijke reis te beoordelen;
- e) ten slotte omarmt het SD de conciliaire visie van een Kerk in de wereld, in **dialog met iedereen, met andere religieuze tradities** (vgl. SD, nr. 41) **en met de hele gemeenschap** (vgl. SD, nr. 42). Groeien als een synodale Kerk die in staat is tot dialoog heeft een profetische waarde die een engagement voor sociale gerechtigheid en integrale ecologie inhoudt. Deze dimensies kunnen niet worden verwaarloosd in de implementatiefase, die leidt tot het creëren van mogelijkheden voor dialoog op basis van de concrete behoeften van de gebieden en samenlevingen waarin wij leven.

Naast de bovengenoemde hoofdlijnen vloeit de dynamiek die het Slotdocument bezielt en die de uitvoeringsfase moet aannemen, voort uit de **voortdurende articulatie van bepaalde polariteiten en spanningen** die het leven van de Kerk structureren en de manier waarop ecclesiologische categorieën dit tot uitdrukking brengen. Hier zijn enkele van deze polariteiten: de hele Kerk en de lokale Kerk; de Kerk als het Volk van God, als het Lichaam van Christus en als de tempel van de Geest; de deelname van allen en het gezag van enkelen; synodaliteit, collegialiteit en priamaat; het gemeenschappelijk priesterschap en het ambtelijk priesterschap; ambt (gewijde en geïnstitueerde bedieningen) en deelname aan de zending krachtens dooproeping zonder ambtelijke vorm.

De implementatie van het Slotdocument vereist het aanpakken en onderscheiden van deze spanningen zoals ze zich voordoen in de omstandigheden waarin elke lokale kerk bestaat. De weg naar vooruitgang is niet het zoeken naar een onmogelijke regeling die de spanning wegneemt ten gunste van een van de partijen. In het hier en nu van elke lokale kerk zal het eerder nodig zijn om te onderscheiden welk van de mogelijke evenwichten een meer dynamische dienst van de zending mogelijk maakt. Het is waarschijnlijk dat op verschillende plaatsen verschillende beslissingen genomen zullen worden. Daarom **opent het Slotdocument** op veel gebieden **ruimte voor lokale experimenten**, bijvoorbeeld met betrekking tot bedieningen (vgl. SD, nrs. 66, 76, 78), besluitvormingsprocessen (vgl. SD, nr. 94), verantwoording en evaluatie (vgl. SD, nr. 101), en participerende organen (vgl. SD, nr. 104). De afzonderlijke Kerken worden uitgenodigd hiervan gebruik te maken.

In de huidige sociale en culturele omstandigheden lijkt een van deze spanningen bijzonder nieuwe vormen aan te nemen en een inspanning tot bewustwording te vereisen. Daarom wijdt het SD er een hele paragraaf aan, met de veelzeggende titel "**Stevig geworteld en toch pelgrims**" (vgl. SD, nrs. 110-119). Traditioneel is het de band met een plaats, opgevat in ruimtelijke en geografische zin, die lokale kerken definieert als delen van het Volk van God en die de basis vormt van het gevoel van saamhorigheid. Verschijnselen als verstedelijking, toenemende mobiliteit en migratie en de verspreiding van de digitale cultuur veranderen de manier waarop mensen ervaren dat ze erbij horen ingrijpend: dit verwijst nu naar netwerken van relaties in plaats van ruimtelijke settings, ook al blijft de menselijke behoefte aan gemeenschapsbanden onveranderd. Sterker nog, de verzwakking ervan maakt **een inspanning van missionaire creativiteit** nog urgenter, zodat de kerk mensen kan bereiken en banden met hen kan aangaan waar ze zijn (zie SD, nrs. 110-119).

Tijdens de evaluatiefase zal het belangrijk zijn om de vruchten te verzamelen van de ervaringen van lokale Kerken in het beleven van polariteiten en spanningen, en de resultaten van missionaire creativiteitsinspanningen, met het oog op het uitwisselen van goede praktijken.

3.2. Investeren in concrete praktijken

Met aandachtig luisteren naar de Heilige Geest, en binnen de ecclesiologische visie die het SD ontvangt van het Tweede Vaticaans Concilie, is het specifieke doel van de implementatiefase het onderscheiden van de stappen van bekering van cultuur, relaties en kerkelijke praktijken, en bijgevolg van hervorming van structuren en instellingen. Dit is een cruciaal punt in het hele proces: "Zonder concrete veranderingen op korte termijn zal de visie van een synodale Kerk niet geloofwaardig zijn, en dit zal die leden van het Volk van God vervreemden die kracht en hoop hebben geput uit de synodale reis" (SD, nr. 94).

Het SD benadrukt herhaaldelijk dat "**Lokale Kerken manieren moeten vinden om deze veranderingen te implementeren**" (*ibid.*), en in feite is dit de taak die tijdens de implementatiefase moet worden aangepakt. Het is daarom niet mogelijk om onder de vele aandachtsgebieden van het kader die gebieden aan te wijzen die universeel als prioriteit moeten worden beschouwd. Lokale omstandigheden kunnen het terecht belangrijk en urgent maken om een bepaalde kwestie aan te pakken die elders niet dezelfde prioriteit heeft: dit kan het geval zijn voor de betrekkingen tussen de Latijnse Kerk en de Oosterse katholieke kerken in sommige gebieden, of voor de oecumenische dynamiek of de interreligieuze dialoog in anderen, waarvoor een specifieke vorm nodig is, ook een structurele en geïnstitutionaliseerde vorm, van de verbintenis om samen op weg te gaan.

Tegelijkertijd - en hier verwijzen we naar de polariteit tussen de hele Kerk en de lokale Kerk die hierboven genoemd werd - **is er ook een dringende noodzaak om samen als Kerk vooruit te gaan**. Dit is inderdaad de belangrijkste reden voor het opstarten van het begeleidings- en evaluatieproces.

In deze context, en rekening houdend met de verantwoordelijkheid van elke lokale Kerk bij het implementeren van de SD richtlijnen in haar eigen context, is het nu al mogelijk om te voorzien dat, op basis van het 2021-2024 Synode proces, lokale Kerken zullen worden opgeroepen om de stappen die genomen zijn op specifieke gebieden te delen, op de manier en in de vorm die het meest geschikt wordt geacht. Deze gebieden omvatten:

- a) de bevordering van **de synodale spiritualiteit** (vgl. SD, nrs. 43-46);
- b) effectieve **toegang tot verantwoordelijke posities** en leiderschapsfuncties waarvoor het sacrament van de priesterwijding niet nodig is voor vrouwen en mannen die niet gewijd zijn, ongeacht of het leken of gewijde mannen betreft (vgl. SD, nr. 60);
- c) het verkennen en ontwikkelen van **vormen van dienst en bediening** die beantwoorden aan pastorale behoeften in verschillende contexten (vgl. SD, nrs. 75-77);
- d) de praktijk van **kerkelijk onderscheidingsvermogen** (vgl. SD, nrs. 81-86);
- e) het activeren van **besluitvormingsprocessen op een synodale manier** (vgl. SD, nrs. 93-94);
- f) het verkennen en ontwikkelen van **passende vormen van transparantie, verantwoording en evaluatie** (vgl. SD, nrs. 95-102);
- g) de verplichting in bisdommen en parochies om **inspraakorganen** te hebben waarin de wet voorziet, en de vernieuwing van hun werkwijze in een synodale sleutel (vgl. SD, nrs. 103-106);
- h) het houden van regelmatige **lokale en regionale kerkelijke vergaderingen** (zie SD, nr. 107);
- i) de bevordering van de **diocesane Synode** en de **eparchiale Vergadering** (vgl. SD, nr. 108);
- j) de vernieuwing van **parochies** in een synodale en missionaire geest (vgl. SD, nr. 117);
- k) het verifiëren van het synodale karakter van de **initiatieroutes** (vgl. SD, nr. 142) en, in het algemeen, van de **vormende programma's** en instellingen die eraan gewijd zijn (vgl. SD, nrs. 143-151).

Dit is zeker geen uitputtende lijst en zal gaandeweg verder ontwikkeld worden op basis van feedback van lokale kerken.

4. Welke methode en instrumenten kunnen helpen om ons pad vorm te geven tijdens de implementatiefase?

De reis van het hele synodale proces heeft laten zien hoe cruciaal het is om een methode te hebben die past bij de kwesties die aan de orde moeten komen. Inderdaad, om een synodale Kerk te bouwen vallen inhoud en methode heel vaak samen: samenkomen en als broeders en zusters in Christus in dialoog gaan over hoe de synodale dimensie van de Kerk beter te beleven is een ervaring van synodale Kerk die een beter begrip van het thema opent. Daarom wordt **de synodale methode niet gereduceerd tot een reeks technieken om vergaderingen te leiden, maar is het een spirituele en kerkelijke ervaring die een groei inhoudt naar een nieuwe manier van kerk-zijn**, geworteld in het geloof dat de Geest aan alle gedoopten schenkt met zijn gaven, te beginnen met de *sensus fidei* (vgl. SD, nr. 81). Omdat het geen techniek is, garandeert de methodologie niet het gewenste resultaat, omdat dit afhangt van de luisterbereidheid van degenen die deelnemen aan de reis en van hun bereidheid om zich te laten transformeren door de Geest van Christus in gemeenschap met hun broeders en zusters. Dit is een andere dimensie van synodale bekering waartoe het SD de hele Kerk uitnodigt.

4.1. Kerkelijk onderscheidingsvermogen

De nummers 81-86 van het Slotdocument schetsen op beknopte maar scherpzinnige wijze het profiel van de kerkelijke onderscheiding, dat wil zeggen de methode die eigen is aan een synodale Kerk. Het zal nodig zijn ernaar te verwijzen, in het besef dat "de Kerk een grote verscheidenheid aan benaderingen en gevestigde methoden van onderscheiding kent" (SD, nr. 86). In dit verband is het goed eraan te herinneren dat het gesprek in de Geest, dat ongetwijfeld een onderscheidend kenmerk en een factor van succes is geweest in het synodale proces, moet worden gewaardeerd, ook al is het niet de enige synodale methode en is het vooral niet synoniem met kerkelijk onderscheidingsvermogen, waarvoor het als hulpmiddel en voorbereiding dient.

Zoals vermeld in nr. 85 van het Slotdocument, **vereist kerkelijke onderscheiding de inbreng van verschillende soorten expertise** voor een meer diepgaande lezing van de context en een duidelijker identificatie van wat er op het spel staat. Het is niet gemakkelijk voor deze bijdragen om een adequate plaats te vinden in de dynamiek van het gesprek in de Geest, dat in de eerste plaats een instrument is van ontmoeting, van groei in relatie en van overgang van het 'ik' naar het 'wij'. Ten slotte, aangezien in de implementatiefase concrete beslissingen moeten worden genomen met het oog op het vernieuwen van praktijken en structuren, **zouden de besluitvormingsprocessen volledig kerkelijk moeten zijn, met erkenning van de specifieke rol van autoriteit**, in het bijzonder die van diocesane of eparchiale bisschoppen, die in de eerste plaats verantwoordelijk zijn voor de gemeenschap in de Kerken die aan hen zijn toevertrouwd en tussen de Kerken onderling.

Praktisch gezien is een van de vereisten voor een goed proces van onderscheiding een duidelijke definitie van de doelstellingen, zodat deze realistisch zijn en in verhouding staan tot de beschikbare tijd, de ruimtes die gebruikt kunnen worden en het aantal deelnemers. Verder mag de initiële houding niet over het hoofd gezien worden: het is cruciaal dat elke deelnemer voldoende voorbereid aankomt en dat de context een klimaat van gebed en een innerlijke openheid voor luisteren en dialoog bevordert. In dit perspectief is het de moeite waard om eraan te herinneren hoe de ervaring benadrukt hoe belangrijk en vruchtbaar synodale processen zijn als ze ondersteund worden door **passende vormen van facilitering**, waarbij goed voorbereide mensen betrokken zijn die de methode

op de juiste manier bewaken en aanpassen, zodat abrupte verstoringen vermeden worden en de deelnemers zich met meer vastberadenheid kunnen richten op de thema's die besproken worden.

4.2. Een synodale benadering voor het ontwerpen en begeleiden van processen

Deze methodologische richtlijnen kunnen worden toegepast in verschillende situaties en processen, gekenmerkt door verschillende doelstellingen, maar verenigd door het feit dat ze op een synodale manier worden uitgevoerd. Om ze te implementeren en tegelijkertijd het risico van improvisatie en versnippering te vermijden, is het raadzaam te investeren in het ontwerp en de begeleiding van deze processen. Hier volgen enkele voorbeelden, *zonder de pretentie volledig te zijn*:

- a) **processen van kerkelijke onderscheiding**, zowel om de prioriteiten van de zending te identificeren als om vormen en procedures van *bestuur* te identificeren die passen bij een synodale kerk. Elk van deze twee elementen heeft specifieke vereisten waarmee rekening gehouden moet worden bij het plannen van de reis voorwaarts. Het ontwerpen en begeleiden van deze processen vereist de beschikbaarheid van ervaren mensen die in staat zijn om te helpen bij het implementeren van de hierboven geschetste richtlijnen;
- b) **processen van vormingscursussen over synodaliteit** volgens de suggesties van *deel V* van het Slotdocument, ook met betrekking tot de verscheidenheid aan vormingsbehoeften die aan bod moeten komen en, bijgevolg, een inspanning leveren om de specifieke doelstellingen van elk traject te verduidelijken. Vaak is de meest effectieve vormingsmethodologie het delen en reflecteren in een sfeer van gebed over de ervaringen die men als synodale Kerk heeft opgedaan, waardoor hun sterke en zwakke punten naar voren komen. Om deze reden kan reflectie op kerkelijke onderscheidingsprocessen, op synodale besluitvormingsprocessen of op het functioneren van participerende organen een sterkere vormende waarde hebben dan een cursus volgens traditionele modellen. Ook hier is het van cruciaal belang dat er deskundige begeleiders zijn. Het zal daarom ook nodig zijn om deze personen te trainen;
- c) **processen en ervaringen met luisteren en dialoog in gemeenschappen**, op lokaal en regionaal niveau. De ervaring heeft geleerd dat digitale hulpmiddelen hiervoor ook een belangrijk hulpmiddel kunnen zijn. In de eerder genoemde geest is het belangrijk om deze ervaringen uit te voeren in een klimaat van gebed en om tijd in te ruimen voor gezamenlijke reflectie, zodat de vruchten ervan kunnen worden gewaardeerd;
- d) **vieringen, ontmoetingen en uitwisselingen van ervaringen** tussen gemeenschappen binnen een bisdom of tussen bisdommen in dezelfde regio. Ook hier kunnen digitale hulpmiddelen nuttig zijn, maar we mogen het potentieel niet onderschatten van evenementen die verband houden met populaire vroomheid, zoals pelgrimstochten naar heiligdommen, die vaak grote aantallen mensen samenbrengen. Hoe kunnen deze evenementen zo geanimeerd worden dat ze een explicieter synodaal karakter krijgen en ontmoeting en dialoog tussen mensen bevorderen?
- e) **communicatieprocessen en -activiteiten**, zowel gericht op de christelijke gemeenschappen als op de samenlevingen waarin zij leven, met gebruikmaking van de meest geschikte middelen voor elke context. Het zal ook nuttig zijn om het potentieel van nieuwe digitale communicatiekanalen te verkennen, die vandaag voor sommigen, vooral jongeren, echte omgevingen vormen om te leven en relaties op te bouwen, waarin de verkondiging van het evangelie op gepaste wijze kan weerklinken. De ervaring van een digitale synode is in dit opzicht een bron;
- f) **wegen voor het vernieuwen van pastorale actie** op een concreet gebied of over een thema dat relevant is voor elke lokale kerk (bijv. het bevorderen van een levendigere deelname aan de zondagsviering, catechetische programma's, oecumenische dialoog, integratie van migranten, inzet voor de zorg voor ons gemeenschappelijk huis, etc.), het implementeren van initiatieven die de impact van een synodale aanpak tastbaar maken en het verifiëren van hun resultaten. Dit kan helpen om de horizon van synodaliteit te vertalen naar het concrete leven van gemeenschappen;

- g) **theologische, pastorale en canonieke onderzoekspaden** ten dienste van de implementatie van de synode in de specifieke aspecten van de lokale context en in de dialoog tussen de Kerken. Met deze belangrijke dienst helpen theologen "het Volk van God een door de Openbaring verlicht begrip van de werkelijkheid te ontwikkelen en passende antwoorden en de juiste taal voor zending te ontwikkelen" (SD, nr. 67). Dit genereert ook een bijzondere verantwoordelijkheid van de kant van theologische instellingen om de Kerk te begeleiden in het steeds vollediger beleven van de synodale dimensie.

De synodale methode stelde ons in staat ons te laten verrassen door de Heilige Geest en onverwachte vruchten te plukken tijdens de consultatie- en luisterfase, evenals tijdens de zittingen van de Synodale Assemblee, en inspireerde de verbazing en het enthousiasme van vele deelnemers, zoals blijkt uit de vele ontvangen samenvattingen en documenten: **de gemeenschap** onder gelovigen, onder pastores en onder kerken werd gevoed door **deelname** aan synodale processen en evenementen, waardoor het momentum en het gevoel van gedeelde verantwoordelijkheid voor de gemeenschappelijke **zending** werd vernieuwd. Dit **geeft ons vertrouwen als we vooruit kijken naar de reis die ons de komende jaren te wachten staat**, te beginnen met het Jubileum van de Synodale Teams en Participerende Organen. We zijn al bezig om dit zo goed mogelijk te organiseren, zodat de gelegenheid om fysiek samen naar de Heilige Deur te lopen een gelegenheid wordt om geschenken uit te wisselen en die hoop te vieren die niet teleurstelt, de enige hoop die in staat is onze toewijding te voeden om als synodale Kerk de missie voort te zetten die de Heer Jezus aan zijn leerlingen heeft toevertrouwd.

Het Synodale Proces richting 2028

Een weg van luisteren,
ONTMOETEN, SPREKEN, ONDERSCHIEDEN

9-10 OKTOBER 2021

Wereldwijde start van het Synodale Proces

17 OKTOBER 2021

Plaatselijke start van het Synodale Proces

FASE 1 - De Raadpleging van het Volk van God

**LOKALE - NATIONALE
RAADPLEGING**

CONTINENTALE FASE

DIALOOG TUSSEN DE KERKEN UIT EEN BEPAALDE REGIO

FASE 2 - Pastorale Onderscheiding

4-29 OKTOBER 2023

1e ZITTING XVI Gewone Algemene
Vergadering van de
Bisschoppensynode

2-27 OKTOBER 2024

2ND SESSION XVI Gewone
Algemene Vergadering van de
Bisschoppensynode

FASE 3 - De Implementatie Voor een Synodale Kerk

2025 MAART

Aankondiging van het begeleidings- en evaluatieproces

JUNI

Publicatie van het ondersteuningsdocument voor de
implementatiefase, met richtlijnen voor de uitvoering ervan

24-26 OKTOBER

Heilig Jaar synodale teams en participatie-organen

2025 JUNI - 2026 DECEMBER

Implementatie Trajecten in lokale kerken en
hun samenwerkingsverbanden.

2027 EERSTE HELFT

Evaluatiebijeenkomsten in bisdommen en eparchiën

TWEDE HELFT

Evaluatiebijeenkomsten in nationale en internationale
bisschoppenconferenties, oosterse hiërarchische structuren
en andere samenwerkingsverbanden van kerken.

2028

EERSTE HELFT
Continental Evaluatie Bijeenkomsten

JUNI

Publicatie *Instrumentum laboris* voor de
Kerkelijke Assemblée in oktober

OKTOBER

Viering van de Kerkelijke Assemblée in het Vaticaan

